

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

14(23)

2014

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

MUZIEJUS: ŽINIOS IR ETNOGRAFIJA

Sudarytoja AUKSUOLĖ ČEPAITIENĖ

MUSEUM: KNOWLEDGE AND ETHNOGRAPHY

Edited by AUKSUOLĖ ČEPAITIENĖ

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Sutarties Nr. LIT 7-53

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Neringa Klumbytė
Majamio universitetas, Ohajus

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text

Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė (Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas)</i>	5
<i>Foreword (Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas)</i>	7

Straipsniai / Articles

Auksuolė Čepaitienė

Įvadas: muziejus, žinios ir etnografija	11
Introduction: Museum, Knowledge and Ethnography. Summary	33

Jonas Mardosa

Etnografija kraštotyros muziejuose: kai kurie istoriniai raiškos aspektai ir šiuolaikinės būklės refleksijos	35
Ethnography in Local Lore Museums: Some Historical Aspects of Expression and Reflections on the Contemporary Situation. Summary	64

Hubert Czachowski

Muziejus kaip kultūros laboratorija. Marijos Znamierowskos-Prüfferowos indėlis į etnografinę muziejinkystę	69
The Museum as a Laboratory of Culture. The Contribution of Maria Znamierowska-Prüfferowa to Ethnographic Museology. Summary	84

Eglė Rindzevičiūtė

Sovietiniai lietuviai, gintaras ir „naujieji baltai“: tautinės ir regioninės tapatybės Lietuvos muziejuose, 1940–2009	87
Soviet Lithuanians, Amber and the ‘New Balts’: National and Regional Identities in Lithuanian Museums, 1940–2009. Summary	112

Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė

Vizualinės etnografijos naratyvas: Pitt Rivers muziejaus atvejis	113
Narrative of Visual Ethnography: A Case Study of the Pitt Rivers Museum. Summary	133

Goda Palekaitė

Nesamas ir niekada nebuvęs: šiuolaikinės san erdvės nesuderinamumas Namibijoje	137
The Non-Existent that Never Was: The Inconsistency of Contemporary San-space in Namibia. Summary	158

Ainė Ramonaitė, Rytė Kukulskytė

Etnokultūrinis judėjimas sovietmečiu: nematoma alternatyva sistemai?	161
The Ethno-cultural Movement in Soviet Lithuania: Invisible Alternative to the Regime? Summary	179

Diskusijos / Discussions*Vida Savoniakaitė*

Autentiškumo prasmės: apie kultūros paveldą ir nacionalumą	183
Concepts of Authenticity: Toward Cultural Heritage and Nationalism.	
Summary	196

Taikomieji darbai / Applied Projects*Janina Samulionytė, Sigita Žukauskaitė*

Lietuvos liaudies buities muziejaus paroda „Lietuvių duona. Su savo kepalėliu visur stalą rasi“	199
The Exhibition of the Lithuanian Folk Museum ‘Lithuanian Bread. With Your Loaf You Will Find a Table Everywhere’. Summary	217

Inga Levickaitė-Vaškevičienė

Muziejinių vertybių skaitmeninimas Lietuvos liaudies buities muziejuje: naujos sklaidos galimybės	219
The Digitization of Museum Holdings at Lithuania’s Folk Museum: The Possibilities of a New Dissemination. Summary	233

Interviu / Interview

Pokalbis su Oksfordo universiteto vizualinės antropologijos profesoriumi Marcusu Banksu (<i>Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė</i>)	235
---	-----

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Ida Harboe Knudsen. New Lithuania in Old Hands: Effects and Outcomes of EUropeanization in Rural Lithuania (<i>Kristina Šliavaitė</i>)	247
Andželika Bylaitė-Žakaitienė. Lietuvių etiketas ir bendravimo kultūra XX amžiuje (<i>Rasa Paukštytė-Šaknienė</i>)	251
Jūratė Vyliūtė, Gaila Kirdienė. Lietuviai ir muzika Sibire (<i>Austė Nakienė</i>) ...	256
Anete Karlsonė. Dziesmu svėtki un tautiskā tēpa attīstība Latvijā 19.gadsimta beigās un 20.gadsimtā (<i>Irma Šidiškienė</i>)	258

Konferencijos / Conferences

SIEF penkiasdešimtmečio jubiliejaus simpoziumas Amsterdame (<i>Vytautas Tumėnas</i>)	263
RAI konferencija Britų muziejuje Londone: antropologija ir fotografija (<i>Goda Palekaitė</i>)	266

Sukaktys / Anniversaries

Etnologei Irenai Aušrelei Čepienei – 80 (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	269
Lietuvos gyvenviečių ir sodybų tyrinėtoji Izidoriui Butkevičiui – 90 (<i>Irena Regina Merkienė</i>)	271

In Memoriam

Vitalis Morkūnas (1929–2014) (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	275
---	-----

Autentiškumo prasmės: apie kultūros paveldą ir nacionalumą

Vida Savoniakaitė

Teoriniuose humanitarinių ir socialinių mokslų tyrimuose autentiškas reiškinyss arba daiktas dažnai apibrėžiamas ir suvokiamas kaip priešingas neautentiškam. Tarpdalykinėse „autentiškumo“ sampratose išvelgsime reliatyvumo, daugiaprasmybių, metodologijų kritikos. Antropologijoje „tikro daikto“ atpažinimas vaizdžiai siejamas su kolektyvinėmis pastangomis atsisakyti opozicijos. Šiuolaikiniuose diskursuose keliami klausimai: kuo prasmingos „autentiškumo“ sampratos modernybėje? Kaip pažinti „tikra“? Tikslas – atskleisti požiūrį, kaip galima vertinti autentiškumą. Nagrinėsime antropologijos teorijas, „sava“ ir „kita“ besikeičiančioje Lietuvos visuomenėje, veikiamą kultūros politikos. Šis straipsnis parašytas remiantis teorinėmis antropologijos nuostatomis, kas yra autentiškumas; ilgalaikiais autorės kultūros stebėjimais „namuose“ ir pasaulio muziejuose.

Dr. Vida Savoniakaitė, Lietuvos istorijos institutas, Etnologijos skyrius, Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius, el. paštas: svida@ktl.mii.lt

Kaip išskiriamas „autentiškumas“? Bruno Latouras rašė: „kaip galima atskleisti radikalius skirtumus tarp universalios Gamtos ir reliatyvios kultūros? O tikroji kultūros prasmė yra artefaktas, sukurtas kadruojant Gamtą“¹ (Latour 2014: 497). Daugelio autorių sutarimu, pažinęs Kitą, gali plačiau kalbėti apie Savą. Autentiškumo samprata antropologijoje ir etnologijoje atskleidžia „mus“ ir „juos“, „savus“ ir „svetimus“, „keitimąsi“ bei daugelį susijusių prasmių ir problemų. Thomas Fillitzas ir A. Jamie Sarisas, kalbėdami apie autentiškumą ir neautentiškumą, pabrėžia, kad autentiškumas turi būti suvokiamas kaip dalis proceso, kur tam tikru momentu „socialinių aktorių žavi kultūriškai ryški pabaiga“. Svarbu suvokti neautentiškumą kaip opoziciją, jis yra tarsi barjeras asmeniniams laimėjimams, kaip nepakenčiamo Kito šaltiniai, kaip savo integralumo iššūkiai. Autentiškumo ieškojimas reikalauja kolektyvių atradimų, „tikro daikto“ atpažinimo, taip pat ir

¹ How can one not establish a radical difference between universal Nature and relative culture? But the *very notion of culture is an artifact created by bracketing Nature off.*

kolektyvinių pastangų mesti šalin opozicijas (Fillitz, Saris 2013: 1–2). „Autentiškumo“ išskyrimas, apibūdinimas ir tolesnė šių sampratų sklaida visuomenėse, daugelio mokslininkų sutarimu, yra problemiški dėl vienos ar kitos prasmės paneigimo ir „autentiškumo“ sampratos iškėlimo. Antropologijoje ir etnologijoje dėl tam tikro reiškinio „tikrumo“ ar, kitaip tariant, autentiškumo diskutuojama jau nuo pirmųjų tyrimų. Ar antropologijoje autentiškumas yra svarbi sąvoka? Kodėl tautos ar kultūros reiškinys laikomas autentišku? Kaip kultūra tampa etninio ar nacionalinio tapatumo ženklu? Šiuolaikiniuose tarpdalykiniuose požiūriuose išsiskiria T. Fillitzo ir A. J. Sariso teiginys, kad *autentiškumas turi būti suvokiamas kaip proceso dalis*, turinti „ryškia pabaigą“.

Lietuvos antropologijoje ir etnologijoje autentiškumo apibrėžimo klausimai labai plačiai sieti su tautos išskirtinumu, materialinės kultūros tyrimais, su etnografinio regiono kultūrinėmis ypatybėmis. XIX a. vieni pirmųjų juos kėlė, įprasmino mokslo draugijų nariai, etnografinių kolekcijų sudarytojai Jonas Basanavičius, Eustachijus Tiškevičius, Eduardas Volteris, Eduardas Gizevijus ir daugelis iškilių lietuvių kultūros tyrinėtojų. Etnografijos mokslo istorijoje „autentiškumas“ ar „tikro“ atradimas buvo ir yra muziejinkystės prioritetai. Sąvokos konstruotos/jamos kultūros politikos. Šiuolaikinėje visuomenėje autentiškumo sąvoka vartojama įvairiomis prasmėmis. Autentiškumui apibrėžti svarbūs aspektai, parodantys bendruomenių ir individų požiūrius į socialines, kultūrinės vertes, daugiaprasmybes visuomenėje, nacionalines nuostatas. Tai paskatino dar kartą kalbėti apie dainų šventę kaip žmonių prasmingą nacionalinį susitelkimą, tapatybės ženklą, šiais metais rengėjų ir kultūros politikų įvardytą „čia – mano namai“, taip pat ankstesniųjų tapatybės tyrimų išvados, kuriose ne kartą teigiau, kad Lietuvos žmonės itin gražiai pasakoja apie savo „gimtinę“ ir „namus“, kurie jiems siejasi su „autentiškumu“. Plačiau gilintis į autentiškumo prasmes padrąsino pokalbiai Lietuvos nacionaliniame muziejuje², kur pradėjome nagrinėti teorinių požiūrių į „autentiško“ ir „tikro“ pažinimą visuomenėje interpretacijas.

Straipsniu siekiu atskleisti, kaip galime suvokti „autentiškumą“ interpretuodami žinomus antropologijoje teorinius požiūrius. Tai yra pirmas mažytis žingsnis, žengiamas „autentiškumo“ tyrimuose. Kontroversiškai analizuodama teorinius diskursus apie „autentiškumo“ apibrėžimo būdus, kultūros politiką ir liaudišką „savosios“ kultūros suvokimą šiuolaikinėje Lietuvoje, siekiu sudo-

²Diskusijose, vykusiose 2013 m. rugsėjo 2 d. Auksuolės Čepaitienės organizuotame seminare Lietuvos istorijos institute, Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorė Birutė Kulnytė paklausė, kaip plačiau atskleisti „autentiškumo“ sampratas, kurias sutarėme nagrinėti detalčiau. Pirmasis autentiškumo temos aptarimas vyko 2014 m. balandžio 9 d. Elvydos Lazauskaitės suburtame Etninės kultūros vakare „Dainų švenčių tradicijai – 90“ Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Šios diskusijos paskatino gilintis į „autentiškumą“ kaip socialinį faktą.

minti nacionalinių tapatybės ženklų prasmėmis, prigimtimi, konstravimo procesais ir „socialinio fakto“ atpažinimo vingiais.

Autentiškumas ir antropologija: Thomaso Fillitzo ir A. Jamie Sariso teoriniai požiūriai

Autentiškumo samprata yra labai susijusi su tokiais socialinių mokslų terminais kaip individualus ir socialinis ar kultūrinis ir psichologinis. „Autentiškumas“ išryškina „romantinės“ pakraipos filosofų ir kitų mąstytojų pažiūras. Samprata atveria daugelį kliūčių ir dviprasmybių etnografams lauko tyrimuose. T. Fillitzo ir A. J. Sariso žodžiais, „antropologija nuo pradžių, galima sakyti, kreipė profesinius interesus į autentiškumą ir siejosi su autentiškumu“ (Fillitz, Saris 2013: 2). Autentiškumas tiriamas kaip Kito patirtis ir kaip Kito materialiosios kultūros dalelės bei tai, ką asimiliuoja antropologas. Antropologija istorijoje žvelgė į autentiškumo santykinę kokybę kaip į integralią bet kurios rūšies tiesą. Teigiama, kad šiuolaikinėje po krizės plėtojamoje antropologijoje autentiškumas tiriamas kaip „socialinis faktas“ plačiu lyginamuoju požiūriu. Autentiškumas atrandamas socialiniame gyvenime įvairiuose lygmenyse atskleidžiant specifines gėrybes ir produkciją. Žinoma daug autentiškumo paradoksų. Autentiškumo prigimtis siejama su tapatybe. Produkcijos autentiškumas daugeliu atvejų svarbus sau pačiam. Autentiškumo sampratą reikia vertinti atsižvelgiant į visuomenės kaitą ir tam tikrų vertybių laikinumą.

Autentiškumas atskleidžia „tikro“, „realaus“, „teisingo“ paieškas. Šios sampratos siekia antropologijos mokslo šaknis XIX a. Daugelio autorių nuomone, didelę įtaką padarė filosofų Jean-Jacqueso Rousseau ir Johanno Gottfriedo Herderio darbai turėjo „atšvaitų“ ir autentiškumo sampratose. J. J. Rousseu savo tekstuose nagrinėjo kontrastingas opozicijas ne kaip tokias, o kaip iššūkius, ką daryti su tokiomis situacijomis. J. G. Herderiui, priešingai, vidinės subjekto savybės, išreikštos mene ar humanitariniuose moksluose, buvo savita išdėstyta kolektyvinė realybė. Subjektai buvo tautos genialios asmenybės, buvo išskiriami tautos bruožai. Skirtumai buvo suvokiami per kolektyvinį specifiškumą. Autentiškumas sietas su geografijos duomenimis, harmoningu ryšiu su kraštovaizdžiu, gyvenimo būdu, menine išraiška. Abiem filosofams buvo svarbus ryšys tarp vidinės individo būklės ir išorinės raiškos. Individas atspindėjo save dvasiniame pasaulyje. Vėliau šį ryšį interpretavo K. Marxas. Toks poliariškumas buvo matomas autentiškumo aptarimuose; mokslininkai įvairiai diskutavo apie senovinius binarizmus, kai kalbėjo apie kitas bendruomenes, Kitą apribojančias klasifikacijas, savo ir kito palyginimus kaip „vidinę ir išorinę egzistencijos būklę“ (Fillitz, Saris 2013: 3–5). T. Fillitzo ir A. J. Sariso teigimu, „nenuostabu – dabar kasdienybė antropologijoje ir artimose disciplinose, kai išmonė ir autentiškumas yra artimai

susieti, o žmonės konkrečiose socialinėse istorinėse aplinkybėse praleidžia tiek laiko norėdami suvokti neautentišką, kiek jie vaizduotėje išreiškia vertingesnę šios opozicijos dalį³ (Fillitz, Saris 2013: 5).

Autentiškumas, daugelio mokslininkų sutarimu, buvo suvokiamas įvairiausių „savo“ ir „kito“ palyginimų kelyje. Išskiriami įvairūs autentiškumo aspektai – nuo individualaus iki socialinio „tikrumo“. Kultūros autentiškumas priklauso nuo jos izoliuotumo. Antropologijos mokslo istorijoje tirta daug izoliuotų kultūrų, kurių autentiškumą vertinti buvo lengviau. Antropologai aprašė visuomenes ar bendruomenes kaip reliatyviai nepaveiktas kultūrų kontaktų ir kolonializmo, mažiau ar daugiau kultūriškai homogeniškas. Rezultatai buvo produktyvūs, kol atsirado šiuolaikinė antropologijos kritika Jameso Cliffordo ir George'o E. Marcuso knygoje *Writing Culture*. J. Cliffordas „siekė pažadinti antropologiją iš autentiškumo sapno“. Kultūra tapo suprantama kaip „kovojanti, laikina ir staiga pasirodanti“ (Fillitz, Saris 2013: 5–7), arba „įvairių kombinacijos, inovacijos, centro-periferijos ryšiai“ (Hannerz 1996: 66–67), įvairiuose kontekstuose netikėčiausi besikartojantys „simuliakrai ir simuliacijos“ (Baudrillard 1993).

Etnografinių lauko tyrimų patirtį asimiliuoja tyrėjo antropologo patirtis. Jau seniai plačiai keliamas ir aptariamasis metodologinis etnografinių tyrimų patikimumo klausimas, kuris neatskiriamas nuo „autentiškumo“ klausimo antropologijoje ir etnologijoje. Socialiai atrasta patirtis padeda antropologui nustatyti „autentišką“ ar „nesuklastotą“ objektą. Kita vertus, autentiškumui nustatyti svarbūs etnografiniai tekstai. Šios dvi metodologinės kryptys papildė viena kitą. Šiuolaikinėse bendruomenėse „savęs suvokimo“ teoriniai požiūriai labai išpučiami. Pasak Vered Amit, bendruomenės dviprasmybei apibūdinti nepakanka nagrinėti tik jos kūrybines dviprasmybes, socialumo improvizacijas (Amit, Rapport 2012: 19). Didėja individų reikšmė bendruomenės socializacijoje.

Nacionalinės kultūros ideologijos teigia, kad nacionalinė kultūra turi būti suvokiama kaip pliuralistinė (Gingrich, Banks 2006; Fillitz, Saris 2013: 9; Baudrillard 1993), o socialinių „aktorių“ vaidmuo – kaip daugialypis. Nacionalinė kultūra įgauna platesnių prasmų. Vietinės bendruomenės kultūrą apibrėžti darosi vis sunkiau. Visuomenei modernėjant, vis daugiau objektų nebepriklauso konkrečiai teritorijai. Kinta „vyraujantys“ kultūros simboliai. Objektai praranda savo simbolinį turinį. Netgi „tuštėja jų materialusis turinys“, kinta materialių objektų kaip ženklų vertė; gaminami ne materialūs objektai, o ženklai, tarkime, žiniasklaidos produktai. Vyksta tradicinės kultūros „estetizacija“: kuriami nauji objek-

³Not surprisingly, it is now a commonplace in anthropology and related disciplines that artifice and authenticity are intimately related, and that real people in concrete social-historical circumstances spend as much time working on their understandings of inauthentic as they put into imagining the more valued part of the opposition.

tai naujiems žmonių poreikiams, ypač komerciniams. Žinomų kultūros simbolių „tuštėjimo“ procesams daro įtaką žmonių judėjimas, kūryba, komunikacija, abstrakčios ideologijos, mokslas. Kinta tolygios laiko tėkmės samprata – tai postmodernios visuomenės reiškiniai. Inovacijos smelkiasi į įvairias visuomenės gyvenimo sritis ir kartu keičia Lietuvos vietinės kultūros reikšmes.

Autentiškumas kaip socialinis faktas

Vienas gražiausių Lietuvos žmonių etninės tapatybės ženklų yra lietuvių liaudies dainos. Žmonės išskiria „senobinių“ dainų teritorinį savitumą. Senoviškas dainas dainuoja tie, kurie jų išmoko iš savo tėvų. Daugiausia dainuoja vyresnioji karta, XX a. pirmoje pusėje gimusios moterys. Kultūros išlikimui yra svarbūs žmonių santykiai šeimose, kur sužinoma apie „savo“ papročius. Etnografiniai pasakojimai rodo, kaip perduodami kultūros elementai: įvairūs žmonės perima, kuria, perkuria bendruomenių kultūros elementus, folkloro, papročių tradicijas, kartu ir tapatybes. Į šią kūrybą įsilieja vis nauji žmonės, visuomeninės institucijos. Garsaus mėgėjų teatro „Senovinės kupiškėnų vestuvės“ dalyvė, piršlio sesuo Elena Čerelienė pasakoja:

...važiuodavo, kalbėdavo, prisipiršdavo. [Vaidinimai, – V. S.] kai prasidėjo, rūbus nusivežė savo, repeticijų daug buvo [...] du tris kartus į savaitę. [...] toli Šilutėn važiuodavo per naktį. Antrąją dalį buvo sukūrę – parodė ir pasibaigė. [...] Turi būti pabaiga – kas gi bežiūrės? [...] Senų bobučių vaidinimas apvažiavo visą Lietuvą [...] Mirusius apgiedodavo. Per Atgimimą užsidarė „Senovinės kupiškėnų vestuvės“ [...] – nebeįdomu. Režisierius mirė. Susenėjo kolektyvas (LIIBR F 73, b. 2221(5), l. 14–17).⁴

XX a. pirmoje pusėje, o kartais ir vėliau gimę žmonės su nostalgija, romantiškai prisimena savo krašto papročius. Mieliausios jiems buvusios tos šventės, kuriose skambėjo dainos. Panašiai kalbėjo tyrinėti Latvijos lietuviai (plačiau žr. Savoniakaitė 2003). Šiltai pasakojama apie šeimos šventes. Jaunesnioji karta prisimena XX a. antroje pusėje kultūros namų ar kitų institucijų organizuotus renginius. Ypač didžiulio susidomėjimo sulaukdavo dainų šventės. Panašūs renginiai tebevyksta. Rengiamos tarptautinės folkloro kolektyvų šventės, pasaulio lietuvių dainų šventės. Tačiau, pasak kaimo ar miestelio žmonių, „dabar viskas kitaip“. Kai kurie pasakojimai rodo, kad net kultūros tęstinumą kažkas tarsi nukirpo. Gal taip yra todėl, kad miestuose ar tolimesnėse vietovėse vykstantys renginiai žmonėms sunkiau pasiekiami? Reikia pabrėžti ir dar vieną ne mažiau svarbų dalyką: „senoji“ kultūra tapo ne kasdienybės aktualija, o kultūros istorijos dalimi, todėl žmonės ją vertina kitaip.

⁴Lietuvos istorijos instituto bibliotekos rankraštynas. Savoniakaitė Vida. 2002. *Tekstilė ir tradicijos* (Etnografinių tyrimų rankraščiai).

Vis dėlto žemdirbių šeimose kultūrinis paveldas išsaugomas. Kartais XX a. viduryje gimusio žmogaus papasakota senelių tradicija, paprotys, senelių posakis ar pasaka netikėtai nusako „savosios“ kultūros savitumus ir apibrėžia vietinės kultūros bruožus. Vienur tie pasakojimai ilgesni, išsamesni, aktualūs ir yra gyvoji žmonių istorija, tautosakos, liaudies išminties elementai (Savoniakaitė 2003). Ten, kur didesnis žmonių judėjimas, kur srūva stipresni kapitalo, darbo, plataus vartojimo prekių, informacijos srautai, tradicinės kultūros elementų yra kur kas mažiau. Šios realijos siejasi su platesniais besikeičiančios visuomenės pokyčių moksliniais tyrimais. Tebėra neaiškūs mažiau gvildenti nauji „savo“ ir „kito“ apibrėžimai Lietuvos mažų miestelių bendruomenėse, „savos“ kultūros naujos reikšmės.

Lietuvos mažų miestelių ir kaimelių gyventojai gerai prisimena istorijos pamokas, jie brangina savo kultūrą dėl XX a. karų sukeltų skausmų ir netekčių, politinių represijų. Jos sustiprino meilę ne tik savo kraštui, bet ir kultūrai, kurios ištakų galima ieškoti giliau. Dėmesys nacionalinės kultūros dalykams didėja kartu su politinių įvykių sukuriu, skatinančiu tautos nacionalizmo idėjas. Tuomet vadinamosios tradicinės kultūros dalykai suteikia daug džiaugsmo, išauga jų poreikis, atsiranda naujų tautos simbolių, kurių vienas yra dainų šventė.

Šiais metais dainų šventės Lietuvoje minėjo devyniasdešimties metų tradicijų tęstinumą. Lietuvą dainų šventės pasiekė 1924 m. Į Baltijos šalis dainų šventė atėjusi kaip svetimos kultūros reiškinytis labai greitai pritapo. Pirmąją dainų šventę Lietuvoje kompozitoriaus Juozo Žilevičiaus sudarytas komitetas organizavo 1924 m. liepos 23–25 d. per trečiąją žemės ūkio parodą. Šioje šventėje, pavadintoje „Dainų diena“, kuri vyko Kaune, dalyvavo 80 chorų (apie 3000 dalyvių) bei jungtinis pučiamųjų orkestras (120 muzikantų). Dirigavo Juozas Naujalis, Stasys Šimkus, Julius Štarka. Antroji dainų šventė, skirta Nepriklausomybės dešimtmečiui, buvo dar masiškesnė. Ji vyko 1928 m., taip pat Kaune. Joje dalyvavo net 173 chorai, per 8000 dainininkų, buvo apie 100 000 klausytojų. Sovietų Sąjungai 1940 m. okupavus Baltijos šalis, dainų švenčių tradicija nenutrūko, pasikeitė repertuaras. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, nuo 1990 m. šventės organizuojamos kas ketveri metai liepos pradžioje, jose dalyvauja apie 30 tūkst. žmonių (Liausa ir kt. 2009; Zabielenė 2011: 63). 2003 m. UNESCO priėmė sprendimą, kuriuo dainų šventės įprasmintos kaip pasaulio kultūros paveldas. Reikšmingiausiomis laikomos 1930 m. dainų šventė, skirta Vytauto Didžiojo 500 metų jubiliejui paminėti, 2003 m. – Mindaugo krikšto 750 metų jubiliejui paminėti ir 2009 m. – Lietuvos vardo 1000-mečiui paminėti (Gudelis 2009). Šiais metais rengėjai gražiai kvietė pasaulio lietuvius susirinkti šia jubiliejine proga į „savo namus“.

XIX a. pirmoje pusėje Europoje prasidėjo demokratinis chorų sąjūdis. Pirmoji dainų šventė vyko 1843 m. Šveicarijoje, Ciuriche, antroji – 1845 m. Vokietijoje, Viurburge. Ši tradicija kartu su vokiškosios kultūros įtaka (Pabaltijo vokiečiais) atėjo ir į Baltijos šalis. Estijoje ir Latvijoje dainų šventės vyko jau nuo XIX a. pabaigos: Estijoje – 1869 m. Tartu mieste, Latvijoje – 1873 m. Rygoje (Zabielienė 2011: 63). Amerikoje lietuvių jungtiniai chorai ėmė organizuotis anksčiau negu Lietuvoje. Jau 1916 m. Čikagoje vyko labai svarbus pirmasis 12 chorų koncertas, kuriame dainavo apie 500 dainininkų, dirigavo A. Pocius; 1917, 1918 ir ypač 1919 m., renkant milijoną parašų ir reikalaujant Lietuvos nepriklausomybės, Niujorke vyko Bruklino ir Naujojo Džersio lietuvių kolonijų chorų pasirodymai. Dainų švenčių masiškumas didėjo (Žilevičius 1954: 241).

Nacionaliniai judėjimai, valdžios institucijos kuria tam tikras tradicijas. Bendraminčiai mokosi liaudies dainų. Ainės Ramonaitės žodžiais, autentiškos, neharmonizuotos „šios „egzotiškos“, per ekspedicijas bei vieniems iš kitų išmokstamos, dainos tapo savotišku vienijančiu kultūriniu kodu, leidžiančiu atpažinti savo „subkultūros“ narius“ (Ramonaitė 2013). Tiek jauni, tiek pagyvenę žmonės, tikrai įtraukti į deteritorizacijos, kultūros formavimo procesus, išlaiko tvirtą nuostatą dėl savo tapatybės, susijusios su etniškumu, kalba ir daina. Postmoderni mintis tradicijos apibrėžimuose išryškėja kaip saviti tapatybės, kultūros reiškinio apibūdinimai, individualios interpretacijos, naujai konstruojamos „autentiškos“ tradicijos kaip dainų šventės. Dažnai kyla klausimas, ar kultūros įvairovė lemia nacionalinės kultūros pabaigą. O jeigu taip, netikėtai klausima, ar šie procesai sukelia radikalius nacionalinių kultūrų politikos posūkius. Šie du klausimai atskleidžia požiūrį, kad kultūros įvairovė kelia grėsmę nacionalinėms kultūroms. Tokiai idėjai prieštarauja teorinės mintys, kad kultūros įvairovė labai sunku apibrėžti dėl jos daugiareikšmiškumo ir matų įvairovės, o stabilios, unikalios nacionalinės kultūros idėja yra paneigta vis augančio vidinio kultūros daugiasluoksniškumo (Bonet, Négrier 2011: 574) ir nuolatinės kultūros kaitos.

Aktualioje šiuolaikinės kultūros politikos sampratoje glūdi elito ir plačiosios kultūros įvairiausi saitai istorijoje, ji atskleidžia ekonominius ir politinius, galiausiai šiuolaikinių kultūrinių industrijų padarinius, komercinius interesus. Kultūros politika ir kultūrinių industrijų įtaka visuomenės kultūrai yra neatsiejamoms nuo informacijos. Akademinėse diskusijose apie Europos Sąjungos medijų, kitais žodžiais, žiniasklaidos politiką išsiskiria mintis, kad ši politika iš esmės yra nukreipta į ekonominius faktorius ir rinkos liberalizavimą, prekybą ir konkurencingų kultūrinių industrijų atsiradimo reikšmę. Kontroversiški debatai dėl medijų politikos Europos Sąjungoje nenutyla dėl medijų naudojimo ekonominėms reikmėms. Analizuojamos kultūros politikos kryptys (Erickson, Dewey 2011: 490), kurios kyla įgyvendinant prieštarigus kultūros ir ekonomikos tikslus.

Šiuolaikiniuose antropologijos teoriniuose svarstymuose jau keletą dešimtmečių mokslininkai teigia, kad labai svarbu tirti kultūros politiką, nes šiuolaikinėje pliuralistinėje visuomenėje apie kultūros autentiškumą kalbėti sunku, dažnai beveik neįmanoma – juk šiuolaikiniai žmonės renkasi pačius įvairiausius kultūrinius simbolius ar ženklus. Tradicinė antropologinė kultūros samprata Vakarų visuomenėse paremta švietimo vertybėmis ir individualizmu. Šiuolaikinėje visuomenėje ši tradicinė kultūros samprata kinta dėl valstybės politikos (Ong 1999), didėja neoliberalizmo įtaka, nors „savos“ kultūros apibrėžimai ir sampratos yra įdomūs, nes yra įvairūs dėl informacijos ir požiūrių gausos.

„Autentiškumo“ interpretacijos etnografijoje

Modernizacijos laikai primeta spartų gyvenimo tempą, žmonių judėjimas ir komunikacija keičia įprastas kultūros reikšmes. Kasdienės kaimo kultūros dalykai, dar neseniai buvę gyvenimu, jau virsta istorija ir pamažu dyla iš žmonių atminties. Etnologas vis sunkiau randa „vietinės“ kultūros elementų, jie sparčiai susipina su plataus vartojimo reikmenimis, prekėmis. Socialinę kultūrą ypač veikia žiniasklaida. Šiuolaikinės postmodernybės žodžiais tariant, nauji etniškumo ženklai, „simuliakrai ir simuliacijos“, kuriami pagal naujus gyvenimo kontekstus, naujas paskirtis ir poreikius. Dėl to etnologas turi rimtai pagalvoti, kas yra tiriamų žmonių „autentiška“ kultūra, vietovės savastis – pavyzdžiui, mano ilgai tyrinėti labai gražūs audiniai, rūbai, puošiantys žmones dainų šventėse, išskiriantys jų tautinę, regioninę tapatybę, kartu parodantys ekonominius procesus ir technologijų laimėjimus. Pateiksiu etnografinį pasakojimą, iliustruojantį, kaip žmogus suvokia savitą vietovės kultūrą. Audėja Eugenija Truskauskienė lako niškai pasakojo:

...raštai tokie patys, seniau nebuvo ypatingų raštų... Raudona, geltona, mėlyna, tamsiai žalia – buvo ornamentas kaišytinis, ... paklodės su žvaigždėm raudonom, geltonom, žaliom ir oranžinėm, dabar neliko... Mama turėjo ripsines..., raštas lyg kaišiotinis... lenktą kaip lapą spalvas sukabina, kaip dryžuotų... Kaišytinis – senoviškas, dabar – rinktinis... Senovėje daugiau ausdavo ant juodo... Rūbams madingos pilkos, mėlynos, juodos, tamsiai rudos, po karo – visokios. Mamos... pakulinės suktų siūlų mėlyna, žalia su raudona aštuonnytės pagijinės medžiagos (LIIBR F 73, b. 1523(7), l. 32–39).⁵

Audėjos Rožės Lukošūnienės prisiminimais, buvo „kilpelėm rinktinės mamos marškos... Ant juodo audė raudona, žalia, vėliau ant balto geltona...“ (LIIBR F 73, b. 1523(8), l. 45–46). Iš kelių trumpų pasakojimų galima suprasti, kaip audimo mados keičiasi laike ir erdveje. Pasak E. Truskauskienės, „antazaviškių drobės

⁵ Savoniakaitė Vida. 1992. *Audinių raštai ir spalvos* (Etnografinių tyrimų rankraščiai).

baltos, o dusetiškių pilkos, nes linus merkdavo į ežerą“ (LIIBR F 73, b. 1523(7), l. 36).

Galime teigti, kad etnografiniai pasakojimai nusako autentiško reiškinių suvokimą ir apibendrina kultūros ženklo tęstinumą – „raštai tokie patys“. Po kelis dešimtmečius trukusių, su tam tikrais laiko tarpais besikartojančių etnografinių tyrimų bandysiu šį savitumą nusakyti keliais sakiniais: Rytų Lietuvai būdingas šviesesnis nuosaikus koloritas ir šiek tiek mažesnių, neišdidintų formų raštai palyginti su Vakarų Lietuvos audiniais. Apie madas žmonės pasakodavo mažai, raštus imdavo viena iš kitos, piešdavo iš knygų ir savitai juos interpretuodavo. Tai buvo tarsi naujas ir kartu įprastas grožio etalonas ar kultūrinis kodas, priimtinas daugeliui gyvenančių tam tikroje vietovėje. Rytų ir Vakarų Lietuvoje skyrėsi audinių raštų proporcijos ir spalvos. Išskirtinumą lėmė spalvų dermė ir raštų proporcijos bei kultūrinio tam tikros vietos paveldo – pavyzdžiui, Zarasų krašto amato, susiklosčiusio tam tikroje gamtinėje aplinkoje, geopolitinėje ir ekonominėje terpėje – interpretacijos.

Kas paveikė šio „autentiškumo“ vaizdinio kaitą? Europoje žinomi kultūros politikos ir ekonominiai reiškiniai pasiekė Lietuvą – amatas išnyko iš kasdienės kultūros, liko kaip mėgstamas laisvalaikio užsiėmimas ir amatininkų, liaudies meistrų pajamų šaltinis. Kaip tai paveikė „autentiškumo“ sampratą? Kultūrinių industrijų, kartu ir informacijos įtaka vadinamajai tradicine laikomai kultūros politikai yra labai didelė. Manoma, kad kultūrinės industrijos yra stiprus dirgiklis kultūros politikai dviem požiūriais: pirma, kultūros industrijos skleidžia alternatyvias estetines sampratas ir kalba apie rinkos poreikius ir vertybes; antra, kultūros industrijų poveikis visuomenei yra stiprus dėl tikslaus (Pratt 2005: 31) ekonominio poveikio. Lietuvoje kultūros industrijų poveikis nėra tolygus, jis priklauso nuo vietoje plėtojamos pramonės, prekybos išsivystymo, jos pobūdžio ir daugelio kitų veiksnių. Pavyzdžiui, Zarasuose ilgai išliko namų audimo pramonė (plačiau žr. Savoniakaitė 2009), kurios dalis buvo susijusi su kultūrinėmis industrijomis, suvenyrų gamyba.

Vadinasi, kasdienę valstietišką „vietinę“ kultūrą neišvengiamai kartu veikia vadinamieji estetizacijos procesai: žmonės užmiršta senąsias šios kultūros reikšmes. Iš svetur atnešamos kitos reikšmės, perimami nauji elementai, kuriuos dažnai paveikia besikeičiančio gyvenimo kontekstai. Atkartojama, kuriama, perkuriama amato ar folkloro tradicija, interpretuojami papročiai. Apie „autentišką“ vietinę kultūrą, tapusią šeimos istorijos dalimi, sužinoma iš pasakojimų, prisiminimų, kultūros istorijos dalykų mokomasi mokykloje, universitetuose. Papročiai, veikiami naujų gyvenimo patirčių, dažniausiai praranda savo simbolinį turinį. Pasikeitė jų aktualumas; seniai išnykę iš kasdieninio gyvenimo, jie liko istorijos dalimi, stiprių valstietiškos kultūros elementų deriniu kapitalo, darbo, plataus vartojimo prekių, informacijos ir ženklų srautuose. Valstietiškosios kul-

tūros komercializacija Lietuvoje dar nelabai aktuali. Tolimoje periferijoje laikas tarsi sustoja, gražesnė, daugiau žmonių lankomose vietovėse skuba pirmyn nusinešdamas tik dalį kultūros elementų į naujus žmonių gyvenimus.

Kaip etnografiniu teoriniu požiūriu turime žvelgti į šiuolaikišką vaizdinį, kad atskleistume jo „autentiškumą“? Kaip šiuolaikiniame gyvenime etnografija padeda suvokti autentiškus reiškinius „namuose“? Pierre Bourdieu žodžiais:

Stebėjimai dalyvaujant, kaip suprantu, nustato etnologo elgesį, kuris pa-nirsta svetimame socialiniame pasaulyje taip, kad stebėtų veiksmus, ritualus ar ceremonijas, idealiu atveju, jose dalyvaudamas. [...] Skirtinga maniera atliekami tyrimai dalyvaujant, kai būnama ir kai gyvenama tam tikroje aplinkoje. [...] „Nešališkumas dalyvaujant“ suprantamas kaip *subjekto nešališkumo objektyvumas*, kai analizuojamas subjektas, trumpai – pats tyrėjas. [...] tai labai svarbu tyrinėjant ne svetimo pasaulio antropologinius tyrimus, bet socialinį pasaulį, kurį sukūrė antropologas kartu su suvokiama ir nesuvokiama antropologija... (Bourdieu 2014: 556–557)⁶

Cituoti P. Bourdieu žodžiai yra nukreipti į „savęs“ tyrinėjimus, jie nusako tyrimų nešališkumo svarbą, vieną aktualiausių klausimų šiuolaikiniuose antropologiniuose diskursuose, analizuojančiuose savirefleksyvumą etnografijoje. Manychiau, „autentiškumo“ suvokimas ir nustatymas labai glaudžiai siejasi su P. Bourdieu diskursu. Mūsų aptariamuoju atveju, kai tyrimai buvo atliekami „namuose“, nešališkumo, objektyvumo klausimų laukas ypač platus. Reikia prisiminti, kad svarbus yra konteksto suvokimas, „savo“ ir „kito“ palyginimai ne tik kaip priešprieša savas/svetimas, bet ir kaip „kitoniškumas“, „keitimasis“. Lietuvos etnografijoje tradiciniais laikomi klausimynai taip pat sudaromi siekiant kuo plačiau pažinti asmens, reiškinių istoriją ir jį apibūdinančias detales, aplinkas. Lietuvos etnografijos istorijoje daug kalbėta apie šaltinių patikimumą mokslo istorijoje, tiriamųjų subjektų aprašymo kriterijus, etnografijos faktų fiksavimo detales (Merkienė 2007) ir, plačiau negu vakarietiškos antropologijos mokyklos praktikose, siūlyta nurodyti tyrimų šaltinius. Šie aspektai atskleidžia tyrėjų požiūrį į „autentiškumą“ kaip istorinį socialinį, etnografinį, kultūrinį faktą, kartu atskleidžia tarpdalykinius mokslų ryšius.

Šiuolaikiniuose visuomenės tyrimuose „autentiškumas“ glaudžiai siejasi su palyginamaisiais diskursais, daug kalbama apie mokslo teorijas, etnografijos

⁶ Participant observation, as I understand it, designates the conduct of an ethnologist who immerses her- or himself in a foreign social universe so as to observe an activity, a ritual, or a ceremony while, ideally, taking part in it. [...] and therefore a quite different manner of being and living through experiences in which she purports to participate. [...] By ‘participant objectivation’, I mean the *objectivation of the subject of objectivation*, of the analysing subject – in short, of the researcher herself. [...] What needs to be objectivised, then, is not the anthropologist performing the anthropological analysis of the foreign world but the social world that has made both the anthropologist and the conscious or unconscious anthropology...

vaidmenį tyrinėjant globalizaciją valdančias stuktūras, būtent finansų biurokratus, ekspertus, „žinojimo produkciją“. Antropologijoje maštoma, ar yra tikslinga, tyrinėjant ekspertus, vadovautis visuotinai įprastomis etnografijos tyrimų metodologinėmis nuostatomis? Prisiminkime Douglaso R. Holmeso ir George'o E. Marcuso mintis:

...„kasdienio gyvenimo“ etnografijos sunkumai gali būti įveikti šių kultūrų vertinimuose iš vidaus ar viduje, kur vieša ir privati erdvės yra griežtai atribotos. O jei mes tiriamo ne tik žinojimo ar pažinimo statistinių metodų veikimo būdus, tuomet kokias kitas „prigimtinių požiūrių“ rūšis lieka tirti ekspertų sferoje? Siūloma ypatinga strategija, kuri turi *vėl keisti etnografiją* nagrinėjant tyrimų ryšius, kuriais etnografas identifikuoja paraetnografijos aspektus tokioje ekspertizės sferoje (Holmes, Marcus 2014: 571).⁷

Tam tikrais aspektais „autentiškumo“ sampratas turime sieti su platesniais kontekstais, kartu apgalvodami „savo“ ir „kito“ tyrimo būdus. Prisimindami pateiktus pavyzdžius apie dainų šventę ir svarbius su ja susietus kultūros simbolius, neužmirškime palyginamųjų aspektų ir kultūros politikos agentų ir ekspertų veiklos vertinimą. Vytautas Tumėnas teigė, kad kultūros simbolių etnografinis *emic* aiškinimas autentiškoje savosios kultūros terpėje yra skurdus, menkai dokumentuotas, todėl šalies etnologiniuose tyrimuose tapo įprasta neapsiriboti vien etnografiniais duomenimis, pasitelkiamos platesnės teorinės, neretai interpretacinės priegijos, tarpkultūrinis kontekstas, archeologinės ir istorinės analogijos, tipologinė komparatyvistika (Tumėnas 2014: 359); „autentiškumui“ apibūdinti naudojami *emic* ir *etic* požiūriai.

Dalis „autentiškumo“ sampratos atskleidžiama etnografiniuose tekstuose, jų analizėse, kultūros tekstuose, tarpdalykiniuose požiūriuose, meno interpretacijose. Autentiškais laikomi daiktai pasaulio muziejuose reprezentuoja laikotarpio, erdvės, vietovės kultūrą ir kartu yra kultūros politikos dalis – eksponatai tampa etalonais „autentiškos“ kultūros sklaidai visiškai naujose erdvėse, kur kultūra nebeturi savo „autentiško“ suvokimo ir reikšmės, o gal skleidžia naujas agentų ir kultūros ekspertų sukonstruotas „autentiškumo“ reikšmes ar yra komunikacijos, medijų estetizuoti ženklai ir paprasčiausi duomenys kultūros industrijų interpretatoriams.

⁷We believe it is highly unlikely that a robust ethnography of 'everyday life' can be done within these cultures of expertise, where the public and private spheres are strictly demarked. If we study not only the practice of statistical modes of knowledge-making, then what other kinds of 'native points of view' remain to study in the domain of experts? Here we suggest a particular strategy for *re-functioning ethnography* around a research relation in which the ethnographer identifies a para-ethnographic dimension in such domains of expertise.

Baigiamosios pastabos

„Tikro“, „realaus“, „teisingo“, o kartu ir „autentiško“ teorinės paieškos atskleidžia individualius ir socialinius, kultūrinius ir psichologinius visuomenės reiškinių aspektus. Istorijoje autentiško „savo“ ar „kito“ reiškinio apibrėžimai ir ypatumai priklauso nuo individualių ir kolektyvinių sprendimų. Ši samprata, svarbi antropologijoje ir etnologijoje nuo pirmųjų etnografinių Kito ir Savo tyrimų, rodo tapatybės, keitimosi aspektus. Antropologijos istorijoje, T. Fillitzo ir A. J. Sariso teigimu, teorinis autentiškumo prasmių suvokimas siejamas su dviprasmybėmis, nagrinėtomis J. J. Rousseu, J. G. Herderio, ir daugelio vėliau plėtotais teoriniais požiūriais. Pliuralistinės visuomenės „autentiški“ reiškiniai apibrėžiami kaip „socialinis faktas“ plačiu palyginamuoju požiūriu įvairiuose kontekstuose. Ieškoma naujai besikartojančių nacionalinės ir vietinės kultūros ženklų, kurie rodo postmodernią „netolygios laiko tėkmės“ sampratą. Siekiama įveikti dviprasmybes naujomis teorijomis, etnografinio pažinimo metodologijomis. Produkcijos autentiškumas dažnai esti svarbus „sau pačiam“.

Apie autentiškumą, sutikite, kalbėti reikia labai apgalvotai. Vienas iš gražių ir reikšmingų „autentiškų“ socialinių faktų – dainų šventės, atklydusios į Lietuvą, tapusios nacionalinio judėjimo ir pasididžiavimo ženklu, UNESCO pasaulio kultūros paveldu, Lietuvos žmonių ir pasaulio lietuvių bendrumo simboliu, kviečiančiu susirinkti į „savo namus“. Šis simbolinis nacionalinis „socialinis faktas“ aprėpia daugelį senosios, vietinės, valstietiškosios, „tradicinės“ ir profesionaliosios kultūros elementų ar kodų – autentiškų senų ir improvizuotų dainų, muzikos, šokių, drabužių audinių raštų, kolektyvinės ir individualios išmonės. Pateikti Lietuvos kultūros politikos ir žmonių „savosios“ tapatybės išskirtinumas dar sykį gražiai įrodo, kokia daugiaprasmė ir svarbi yra nacionalinė kultūra ir kaip į ją įsilieja tam tikro laikotarpio „vietinės“ kultūros ženklai, kolektyviniu sutarimu laikomi „autentiškais“. Nebetekę tam tikrai istorinei aplinkai priklausiusių socialinių reikšmių, paveikti „estetizacijos“ procesų, informacijos, medijų politikos, šie kultūros ženklai naujai interpretuojami; svarbiausieji, žmonių nuomone, tampa ryškiais prasmingais nacionalinės tapatybės simboliais.

Etnografiniu teoriniu požiūriu „nešališkumas dalyvaujant“, P. Bourdieu suprantamas kaip *subjekto nešališkumo objektyvumas*, padeda apmąstyti sudėtingas individų reiškinių istorijas ir jų autentiškumo prasmes. Lietuvos etnografijos istorijoje plačiau, negu vakarietiškos antropologijos praktikose, komentuojami, nurodomi tyrimų šaltiniai; tai atskleidžia tyrėjų požiūrį į „autentiškumą“ ir tarpdalykinius mokslų ryšius. Šiuolaikiški visuomenės informacijos politikos, medi-

jų, finansų reiškiniai, mokslininkų tyrimai reikalauja naujų etnografinių prakti-
kų, etnografinių teorinių požiūrių interpretacijų. O dėl „žinojimo“ produkcijos
tyrimo, siūloma *vėl keisti etnografiją*, analizuojant tyrimų ryšius, kartu ir „auten-
tiškumą“ šiuolaikiniame gyvenime, rodantį nacionalinės kultūros išskirtinumus
muziejuose, kultūros industrijų interpretacijose ir pasaulio gyvenimo reiškinių
margumynuose.

Literatūra

Amit Vered, Rapport Nigel. 2012. *Community, Cosmopolitanism and the Problem of Human Commonality*. London: Pluto Press.

Baudrillard Jean. 1993. *Symbolic Exchange and Death*. London: Sage.

Bonet Lluís, Négrier Emmanuel. 2011. The End(s) of National Cultures? Cultural Policy in the Face of Diversity, *International Journal of Cultural Policy* 17(5): 574–589.

Bourdieu Pierre. 2014. Participant Objectivation, Moore H. L., Sanders T. (eds.). *Anthropology in Theory: Issues in Epistemology*: 556–560. Oxford: Wiley-Blackwell.

Erickson Mary, Dewey Patricia. 2011. EU Media Policy and/as Cultural Policy: Economic and Cultural Tensions in MEDIA 2007, *International Journal of Cultural Policy* 17(5): 490–509.

Fillitz Thomas, Saris A. Jamie. 2013. Introduction. Authenticity Aujourd'hui, Fillitz T., Saris J. A. (eds.). *Debating Authenticity*: 1–24. New York, Oxford: Bergahn Books.

Gingrich Andre, Banks Marcus. 2006. *Neo-nationalism in Europe and beyond*. New York, Oxford: Bergahn Books.

Gudelis Regimantas. 2009. Chorai ir dainų šventės Lietuvoje – etninės savimonės žadintojai: raidos ir raiškos problemos (XIX a. II pusė–XXI a. pradžia), *Gimtasai kraštas* 2: 6–16.

Hannerz Ulf. 1996. Kokoschka's Return, or, the Social Organization of Creolization, Hannerz U. *Transnational Connections*: 65–78. London, New York: Routledge.

Holmes R. Douglas, Marcus E. George. 2014. Cultures of Expertise and the Management of Globalization: Toward the Re-functioning the Ethnography, Moore H. L., Sanders T. (eds.). *Anthropology in Theory: Issues in Epistemology*: 571–575. Oxford: Wiley-Blackwell.

Latour Bruno. 2014. Relativism, Moore H. L., Sanders T. (eds.). *Anthropology in Theory: Issues in Epistemology*: 492–499. Oxford: Wiley-Blackwell.

Liausa Saulius ir kt. (sud.). 2009. *Lietuvos Tūkstantmečio dainų šventė „Amžių sutartinė 2009“*. Vilnius: Tisena dizainas.

Merkienė Irena Regina. 2007. *Šiokiadienių ir šventadienių etnografija*. Vilnius: Versmė.

Ong Aihwa. 1999. Clash of Civilization or Asian Liberalism? An Anthropology of the State and Citizenship, Moore H. L. (ed.). *Anthropological Theory Today*: 48–72. Cambridge: Polity Press.

Pratt Andy C. 2005. Cultural Industries and Public Policy, *International Journal of Cultural Policy* 11(1): 31–44.

Ramonaitė Ainė. 2013. Kodėl kraštotyra ir žygeivystė buvo antisovietinė veikla? <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-07-29-aine-ramonaite-kodel-kraštotyra-ir-zygeivyste-buvo-antisovietine-veikla/104360>> [žiūrėta 2011 11 01].

Savoniakaitė Vida. 2003. Aukštaičiai apie savo tradicinę kultūrą, *Tautosakos darbai* XVIII (XXV): 120–133.

Savoniakaitė Vida. 2009. Globalizacija ir kultūrinis tapatumas: Zarasų krašto audėjų interpretacijos, Vaitkevičienė I. (sud.) *Zarasų krašto gyvieji tradiciniai amatai 1. Audimas ir medžio drožyba*: 6–10. Vilnius: Petro ofsetas.

Tumėnas Vytautas. 2014. *Emic* ir *etic* požiūrio aktualumas etnosemiologiniuose tautodailės tyrimuose, Savoniakaitė V. (sud.). *Savas ir kitas šiuolaikiniais požiūriais*: 339–364. Vilnius: LII leidykla.

Zabielienė Aušra. 2011. Dainų šventė, Savoniakaitė V. (sud.). *Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija*: 63–64. Vilnius: LII leidykla.

Žilevičius Juozas. 1954. Dainų šventės, *Lietuvių enciklopedija* IV: 241–242. Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla.

Concepts of Authenticity:

Toward Cultural Heritage and Nationalism

Vida Savoniakaitė

Summary

The aim of this paper is to reveal how we can understand ‘authenticity’ while interpreting the theoretical approaches of anthropologists. This is a tiny step in the studies of ‘authenticity’. Analyzing several theoretical discourses about the ways of defining ‘authenticity’, cultural policy and the folk understanding of ‘ones own’ culture, I aim to interest one in the meanings of the marks of national identity, nature, processes of construction and identification curves.

How is 'authenticity' distinguished? Bruno Latour wrote: 'How can one not establish a radical difference between universal Nature and relative culture? But the *very notion of culture is an artifact created by bracketing Nature off*' (Latour 2014: 497). By the agreement of many authors, only after knowing the Other can one talk about the Self. Why is the phenomenon of a nation or culture considered to be authentic? How does culture become a sign of ethnic or national identity? Thomas Fillitz and A. Jamie Saris stress that authenticity has to be understood as part of the process, in which at a certain moment 'a culturally bright end fascinates the social actor' (Fillitz, Saris 2013: 1–2). Questions on the definition of authenticity in Lithuanian ethnology are widely associated with the studies of material culture also the characteristics of an ethnographic region; on the other hand, in modern society, this concept was/is used in a variety of meanings. Once again to talk about the song festival, as a meaningful gathering of people, a sign of national identity, in this year named by the organizers and cultural political figures 'here – my home', that previous research of identity also encouraged. In them I stated many times that the people of Lithuania in an exceptionally beautiful way talk about their 'homeland' and 'homes', which they relate to authenticity.

The submitted peculiarities of Lithuania's cultural policy and identity of the people once again nicely prove how ambiguous and important national culture is and how into it the local signs of culture of a certain time period blend. Having lost the social meanings belonging to a certain historic environment, these signs are interpreted; the most important, in the opinion of the people, become vivid meaningful signs of the identity of national culture about which it is talked about in the completely new relevant context of life. In anthropology authenticity as a social fact or a construct of cultural policy, the activities of agents and experts are important uppermost as part of 'identity' and 'exchange', of 'individual', 'general', 'national' and closely overlapping concepts. Modern studies of the policy of public information, the media, financial phenomena, the research of scholars require new ethnographic practices, ethnographic interpretations of theoretical approaches. It is important to reflect on the complicated histories of individual phenomena and the meanings of their authenticity; at the same time to disseminate the peculiarities of the national culture in museums, the interpretations of the cultural industries and the patchwork of the events of the world's life.